

Історія української культури

Культура Київської Русі

Лекція 2

Доц. Бадєєва Л.І.

Факультет навчання ыноземних громадян,
кафедра українознавства, ХНУРЕ

Мета і завдання

- Ознайомитися з появою писемності та освіти на Київській Русі.
- Розкрити різновиди перекладної та оригінальної літератури того періоду.
- Охарактеризувати особливості архітектури та познайомитися з її досягненнями.
- На прикладі Софії Київської ознайомитися з мозаїками та фресками поч. XI ст.
- Показати роль музики та видовищ в житті тогочасного суспільства.

План

1. Писемність і освіта.
2. Література і фольклор.
3. Архітектура і мистецтво.
4. Музика та видовища.

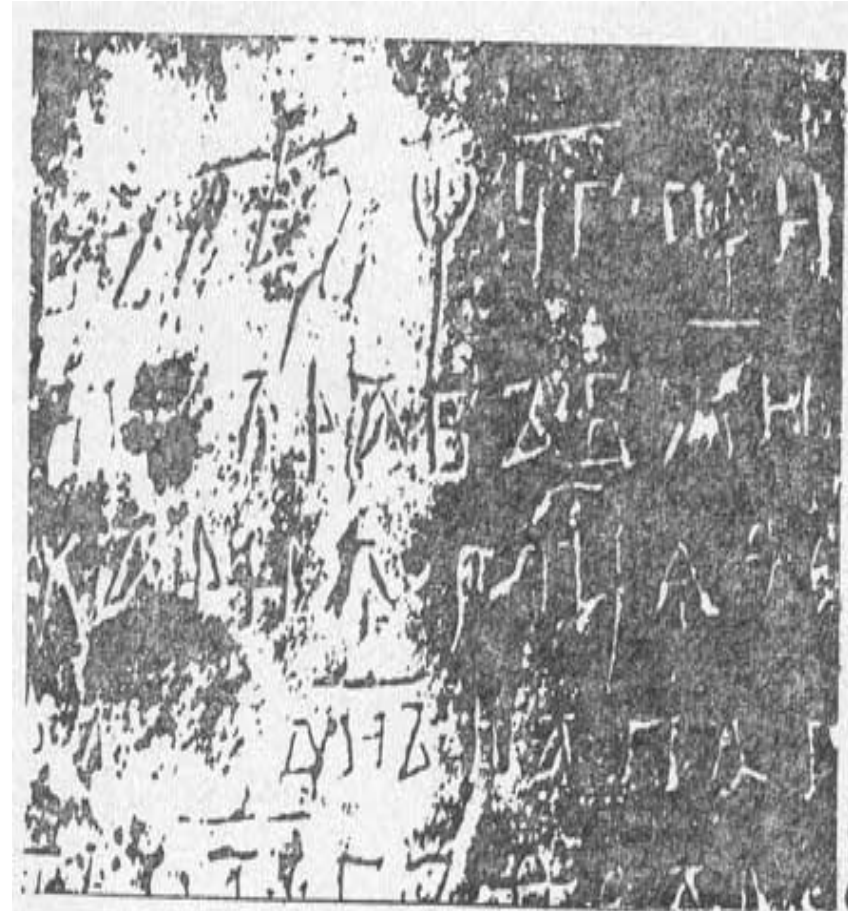
Писемність

Писемність у Київській Русі стала відома в X ст., ще до прийняття християнства.

Договори Русі з Візантією були написані двома мовами: грецькою і слов'янською.

Руські послы та купці після приїзду до Візантії повинні були пред'явити грамоти з підписом великого князя київського.

Можливо, перехідний варіант писемності зберігся в граффіті — настінних написах Софійського собору в Києві.

Писемність і освіта

Слов'янська писемність була винайдена греками Костянтином (в чернецтві Кирилом) і Мефодієм. Її основа - пристосування букв грецької мови до слов'янської мови. Відомі два варіанти слов'янської середньовічної писемності: глаголиця і кирилиця. Кирилиця служить основою сучасної української мови.

Писемність і освіта

З писемних пам'яток давньої Русі, що дійшли до нас на папері, найдавнішими слід, очевидно, вважати так звані київські глаголичні листки. Датуються вони кінцем X - початком XI ст. Знаходяться ці сім невеликих аркушів паперу, списаних глаголичним письмом, у Центральній науковій бібліотеці Національної академії наук у Києві.

Освіта

Для поширення писемності у давньоруському середовищі були потрібні школи. Перші школи були засновані при київському великокняжому дворі і християнських церквах.

Про значне поширення грамотності в Київській Русі свідчать берестяні грамоти, настінні написи, написи на ремісничих виробах.

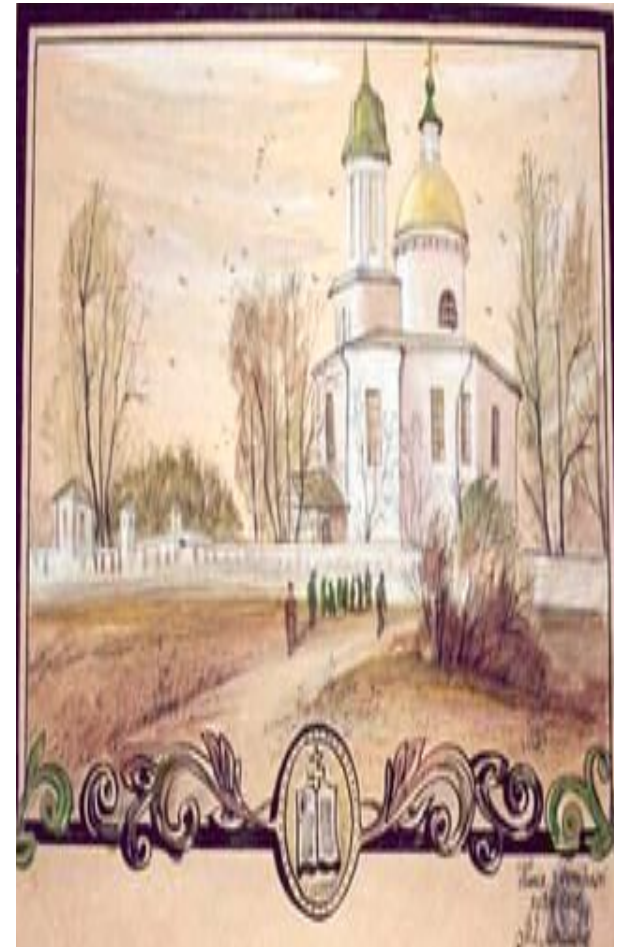
Приналежності для письма:
воскові таблички, берестяні грамоти

Писемність і освіта

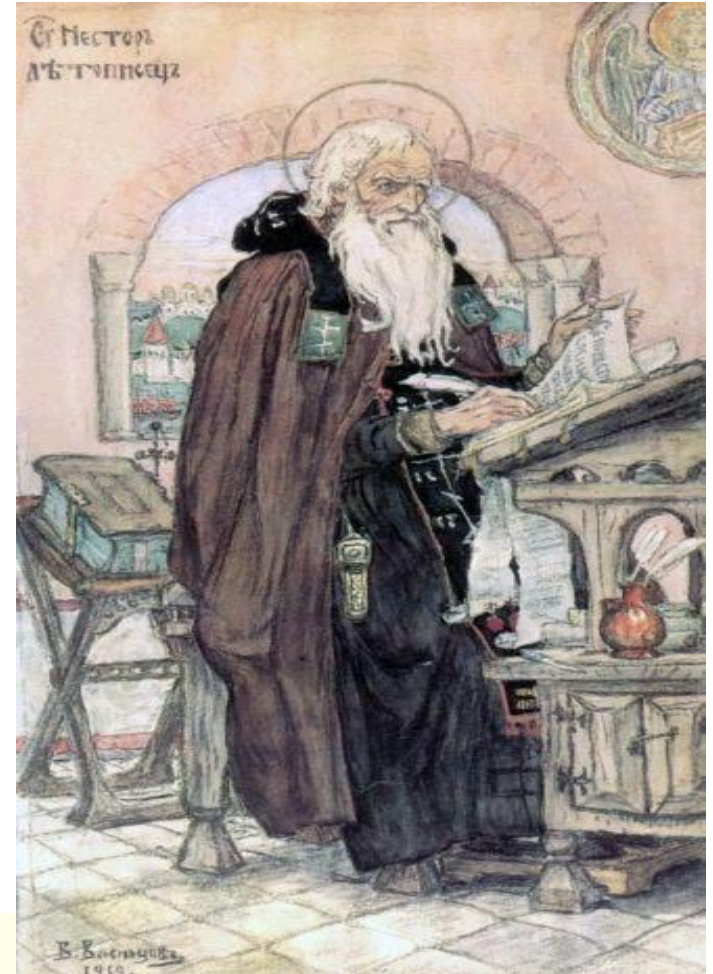
Черниця Ганна (Яна) Всеволодівна у 1086 р. заснувала при Андріївському монастирі у Києві школу для дівчат - перше у Європі жіноче училище, де навчали не лише грамоті, а й співу, рукоділлю.

Приналежності для письма: писала

Писемність і освіта

Поширення грамотності, потреба в релігійних книгах привели до виникнення нової професії – переписувача книжок, книжника. Для поширення книг діяли центри з переписування книг (скрипторії) у Києві, Новгороді, Галичі, Чернігові, Володимирі Волинському, Переяславі, Ростові та інших містах.

Писемність і освіта

У Київській Русі книжники використали три різновиди письма:

- а) устав — каліграфічне письмо;
- б) напівустав — письмо з елементами округлення букв;
- в) скоропис — письмо від руки, порівняне з сучасною ручної техніки письма.

Література і фольклор

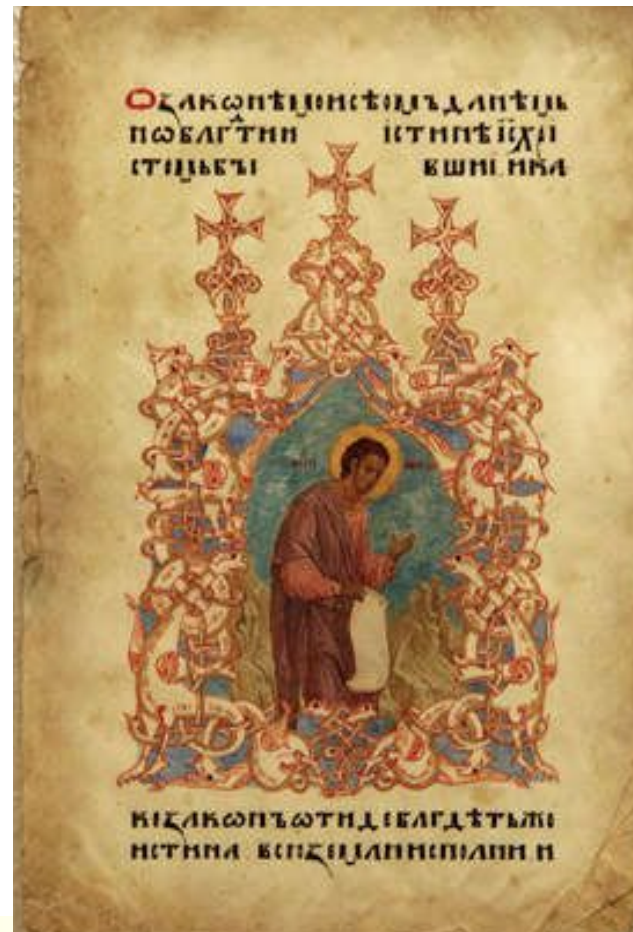
За змістом перекладна література ділилася на:

- військово-історичну: «Олександрія», «Девінево діяння», «Троянська війна»;
- природознавчу: «Фізіолог», «Шестоднев», «Християнська топографія»,
- і повчальну: «Бджола». «Бджола» — збірник моральних сентенцій, запозичених з Біблії та творів стародавніх філософів.

Література і фольклор

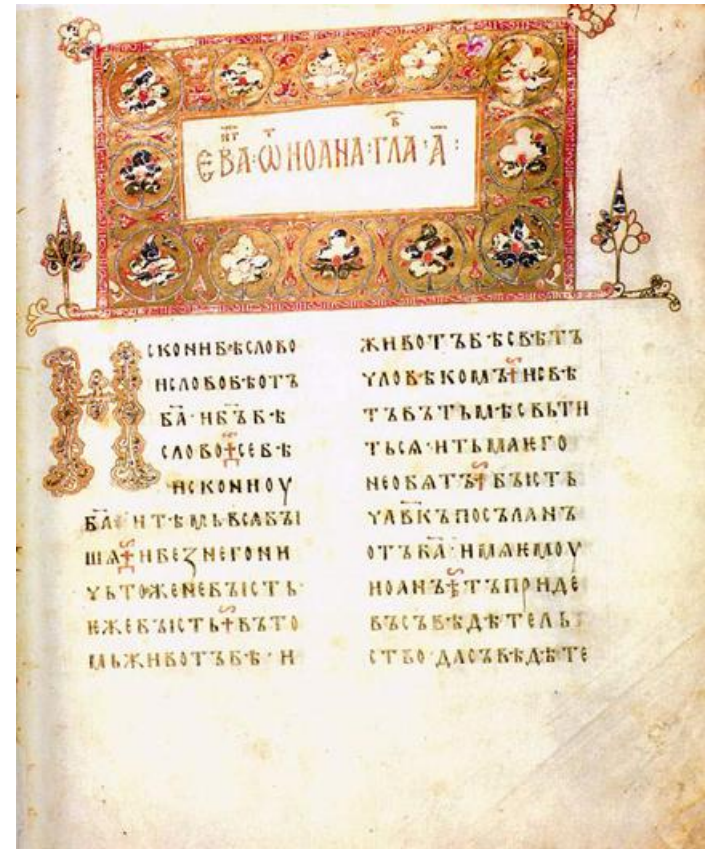
Перші оригінальні літературні твори Київської Русі носили релігійний характер.

У середині XI ст. митрополит Іларіон написав «Слово про закон і благодать». Це перший художньо-публіцистичний твір вітчизняної літератури.

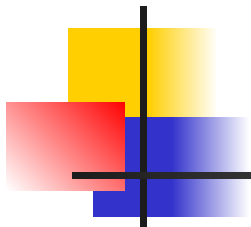

Література і фольклор

“Остромирове Євангеліє”(1056-1057) було виконане київським дяком Григорієм на замовлення новгородського посадника Остромира — родича князя Ізяслава Ярославича. Написане воно на пергаменті вишуканим урочистим письмом, так званим “уставом”.

Література і фольклор

В XI — на поч. XII століття був сформований перший письмовий збірник законів — «Руська правда»

Література і фольклор

На початку XII ст. князь Володимир Мономах написав «Повчання дітям». Жанр «Повчання» можна визначити як літопис автобіографія..

Література і фольклор

Вершиною епічної поезії Київської Русі є «Слово о полку Ігоревім» (80-ті роки XII ст.).

Література і фольклор

Першими письмовими творами у Київській Русі були **літописи**. Найдавнішим літописом, який дійшов до наших днів, є «Повість временних літ», створена на початку XII ст. Вона збереглась у Лаврентіївському (1377 р.) та Іпатіївському (початок XV ст.) списках. Відомі також «Київський літопис» XII ст., «Галицько-Волинський літопис» XIII ст.

Література і фольклор

В епоху Київської Русі продовжується розвиток усної народної творчості.

Архітектура і мистецтво

В архітектурі Київської Русі відбулося переплетіння привнесених та місцевих традицій.

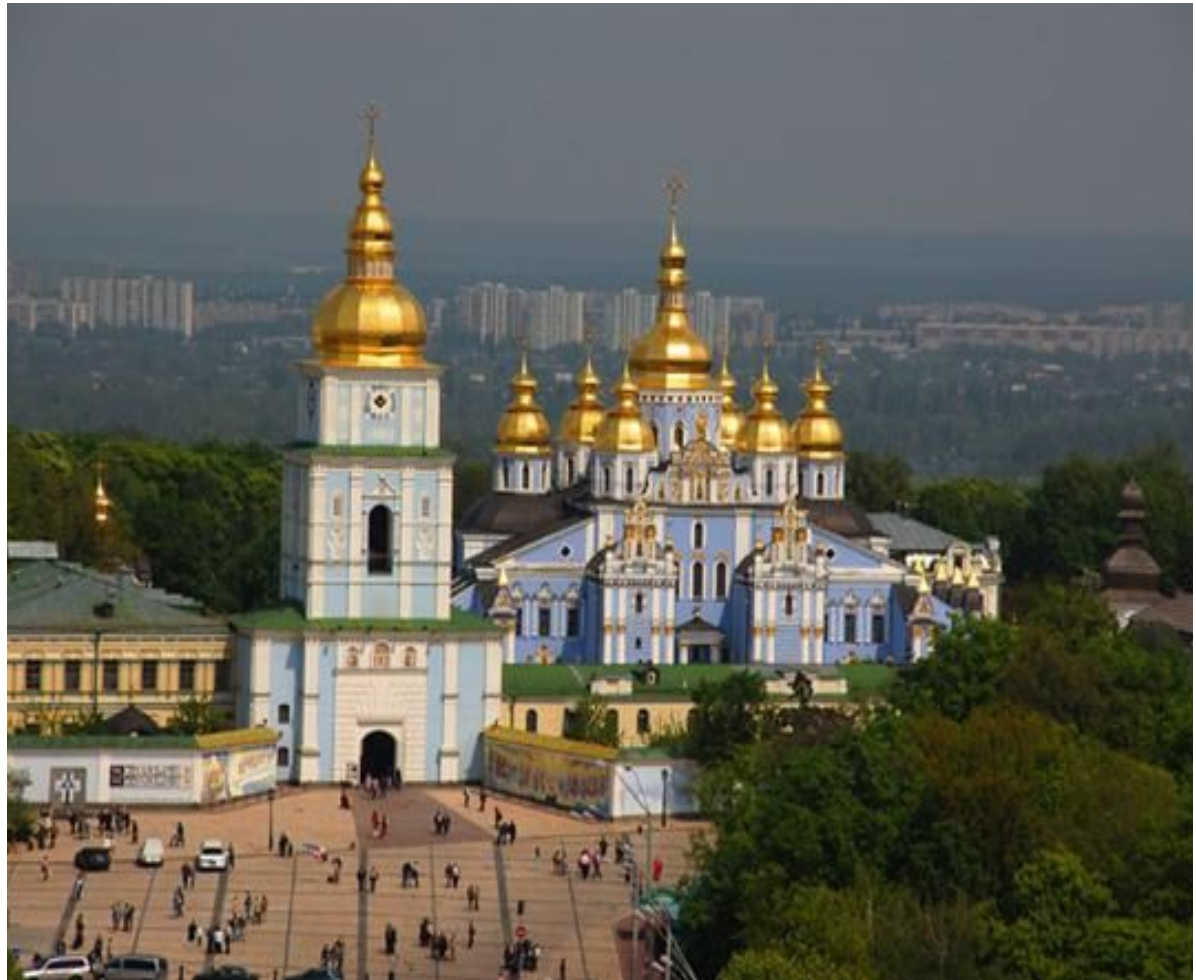

Десятинна церква

Архітектура і мистецтво

На межі XI-XII ст. недалеко від храму Святої Софії був споруджений собор, присвячений архангелу Михайлу, який увійшов в історію під назвою Золотоверхий.

Михайлівський
Золотоверхий
собор у Києві.

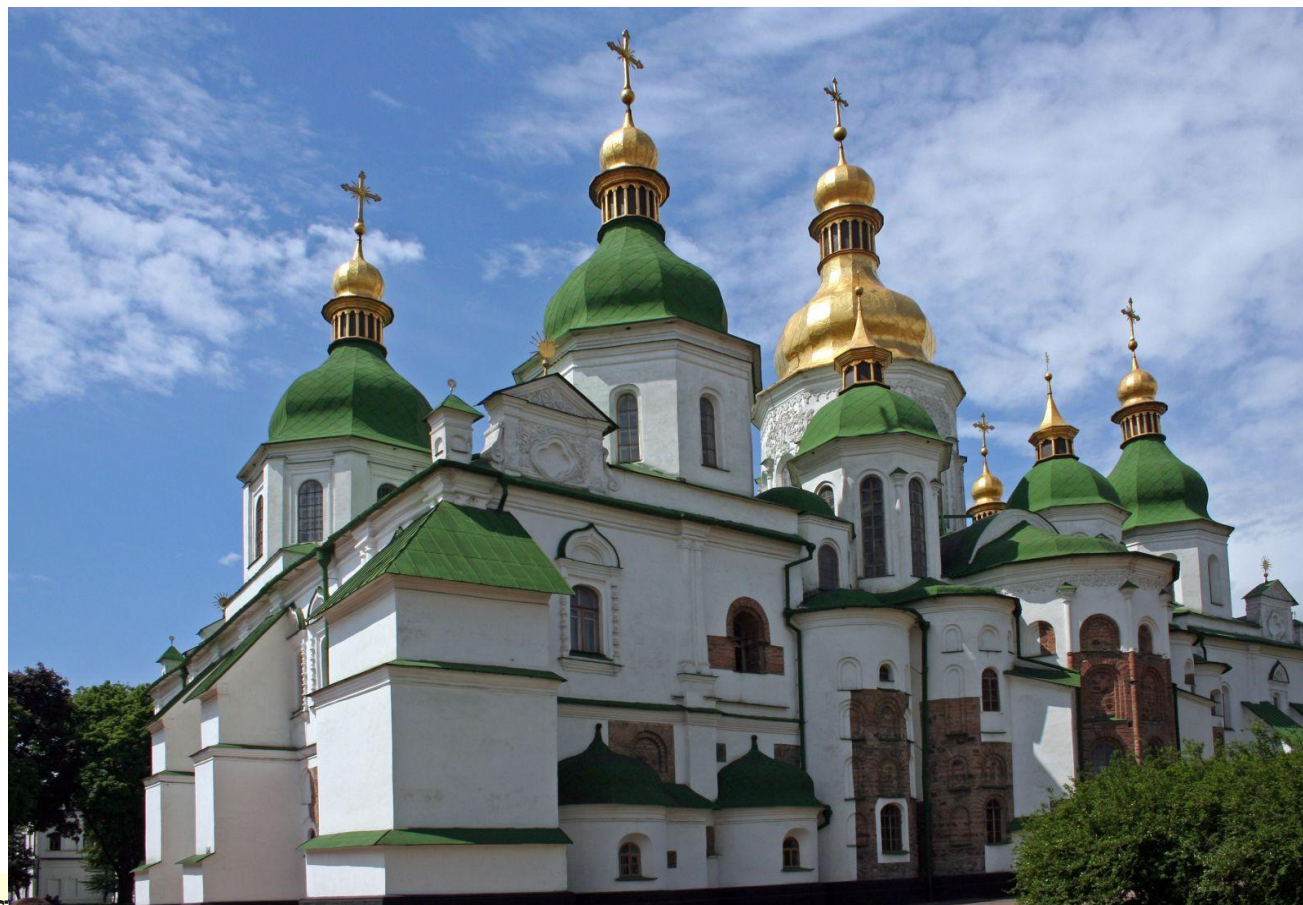
Архітектура і мистецтво

Чернігівський
Спасо-
Преображенський
собор

Архітектура і мистецтво

Софія
Київська

Архітектура і мистецтво

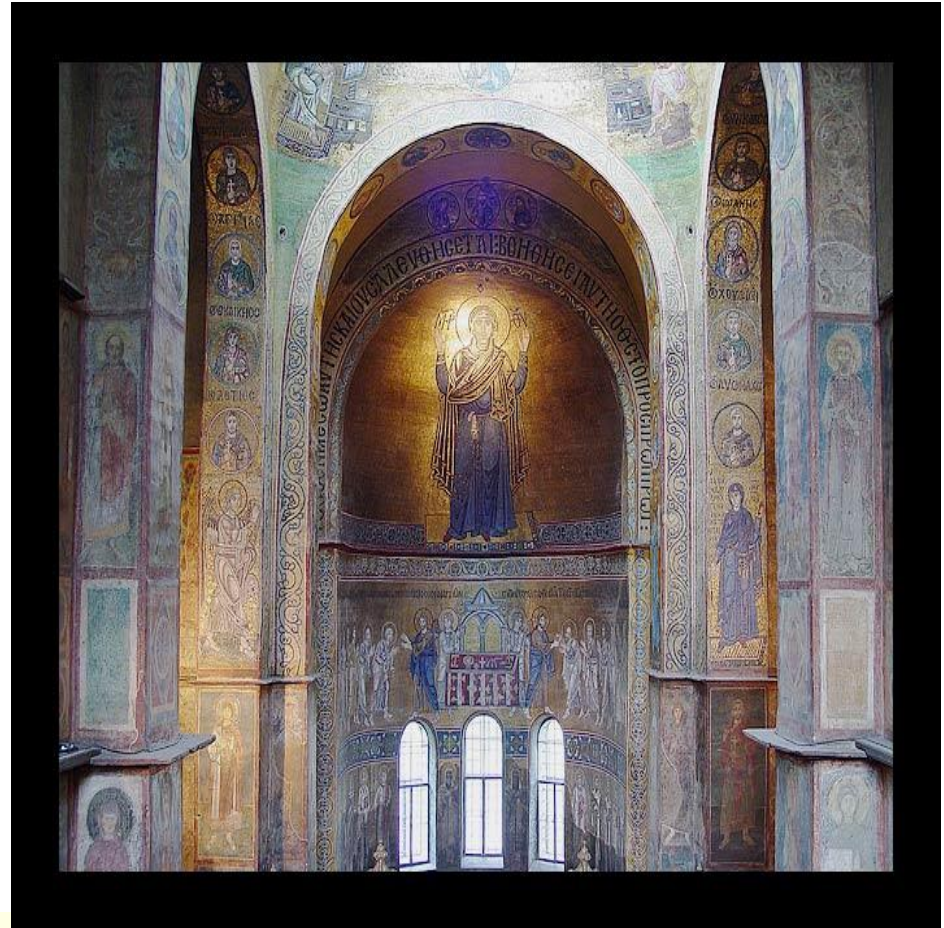
До вершин давньоруського мистецтва належить і внутрішнє оздоблення собору.

Мозаїка і фрески виконані в суворій візантійській манері.

Архітектура і мистецтво

- Одним з шедеврів мозаїчних розписів є зображення Богоматері Оранти (яка молиться) з високо піднятими руками, яка звертається з молитвою до Вседержителя Христа.

Архітектура і мистецтво

В середньому ярусі апсиди Софійського Собору широко розгорнута багатофігурна композиція «Євхаристія»— символічна сцена причащення апостолів, яка розкриває головний догмат християнського віровчення.

Архітектура і мистецтво

Мозаїка
Христос
Пантократор

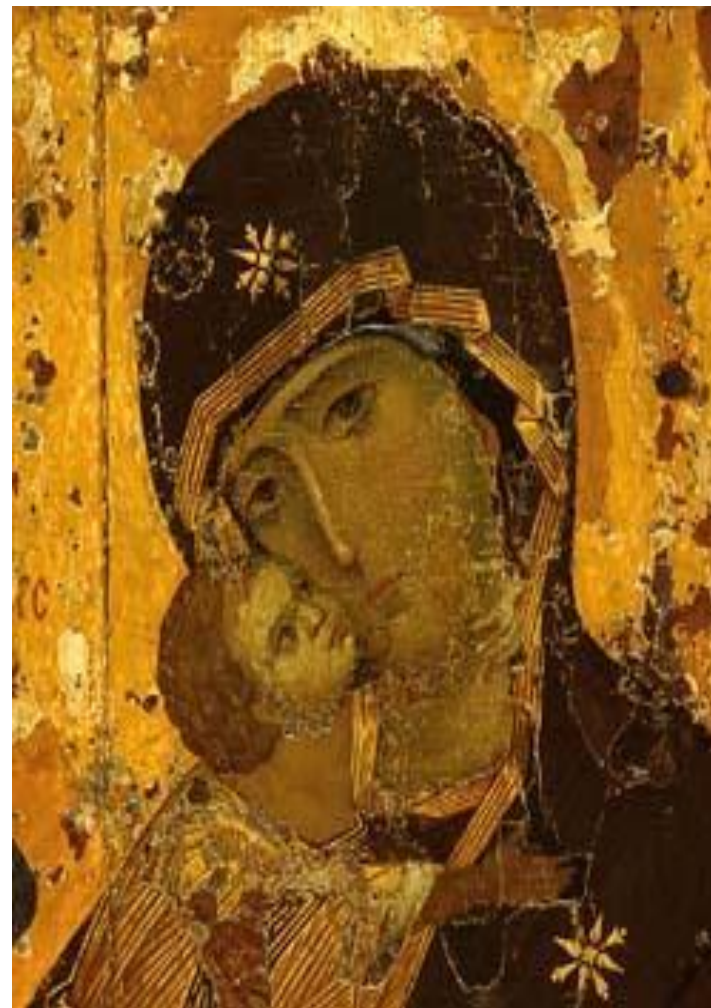
Архітектура і мистецтво

Фреска
Павло апоспол

Архітектура і мистецтво

- Привезена з Візантії ікона “Володимирська Богоматір” послужила основою цілого ряду ікон, які отримали назву “Замилування”.

Архітектура і мистецтво

Протягом 150 років, у XI-XII ст., в Києво-Печерському монастирі існувала Київська школа живопису. Тут творив відомий давньоруський художник Алімпій Іконник.

Алімпій. Богоматір.
Велика панагія. XII ст.

Музика і видовища

Частиною культури Київської Русі
була музика і видовища.

Музика і видовища

У IX-X ст. видовища на Русі були пов'язані з язичницькими культурами.

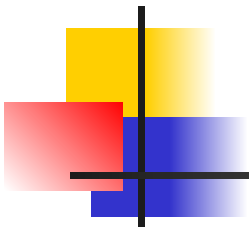
святкування на честь Куп

Музика і видовища

Головне свято зимового циклу був пов'язаний з Колядою. Коляда - божество жіночого роду, яка навчила слов'ян робити колесо. Свято Коляди включав в себе славослів'я на честь Сонця.

Висновок

У розвитку культури Київської Русі проявлялися як загальні закономірності, так і національні особливості. Її основа - самобутня культура східнослов'янських племен. Принциповим рубежем у розвитку культури стало прийняття християнства. Значним був вплив візантійської культури. На відміну від Західної Європи, на Русі держава не підпала під владу церкви, і, відповідно, в культурі світські елементи були сильнішими. Намітилася прогресивна тенденція диференціації духовної культури. У відносно короткі терміни Київська Русь зробила величезний крок, вийшовши на загальноєвропейський культурний рівень, а в деяких її сферах перевершивши його.

Література

1. Абрамович С. Д. Світова та українська культура / С. Д. Абрамович. – Львів: Світ, 2004. – С. 260–267, 271–284.
2. Кордон М. В. Історія української культури: Навч. посібник / М. В. Кордон. – Львів: Магнолія, 2011. – С. 24–57.
3. Лекції з історії світової та вітчизняної культури / За заг. ред. А. В. Яртися, С. М. Шендрика, С. О. Черепанової. – Львів: Світ, 1994. – С.272–287.
4. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К.: АртЕк, 1999. – С. 38–55, 92–102, 104–119.
5. Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Курс лекцій / А. К. Бичко, Б. І. Бичко, Н. О. Бондар та ін. – К.: Либідь, 1992. – С. 163–170.
6. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник / За ред. Л. Є. Дещинського. – [4-те вид., перероб. і допов.]. – Львів:Beskid Біт, 2005. – С. 51–56, 75–85.